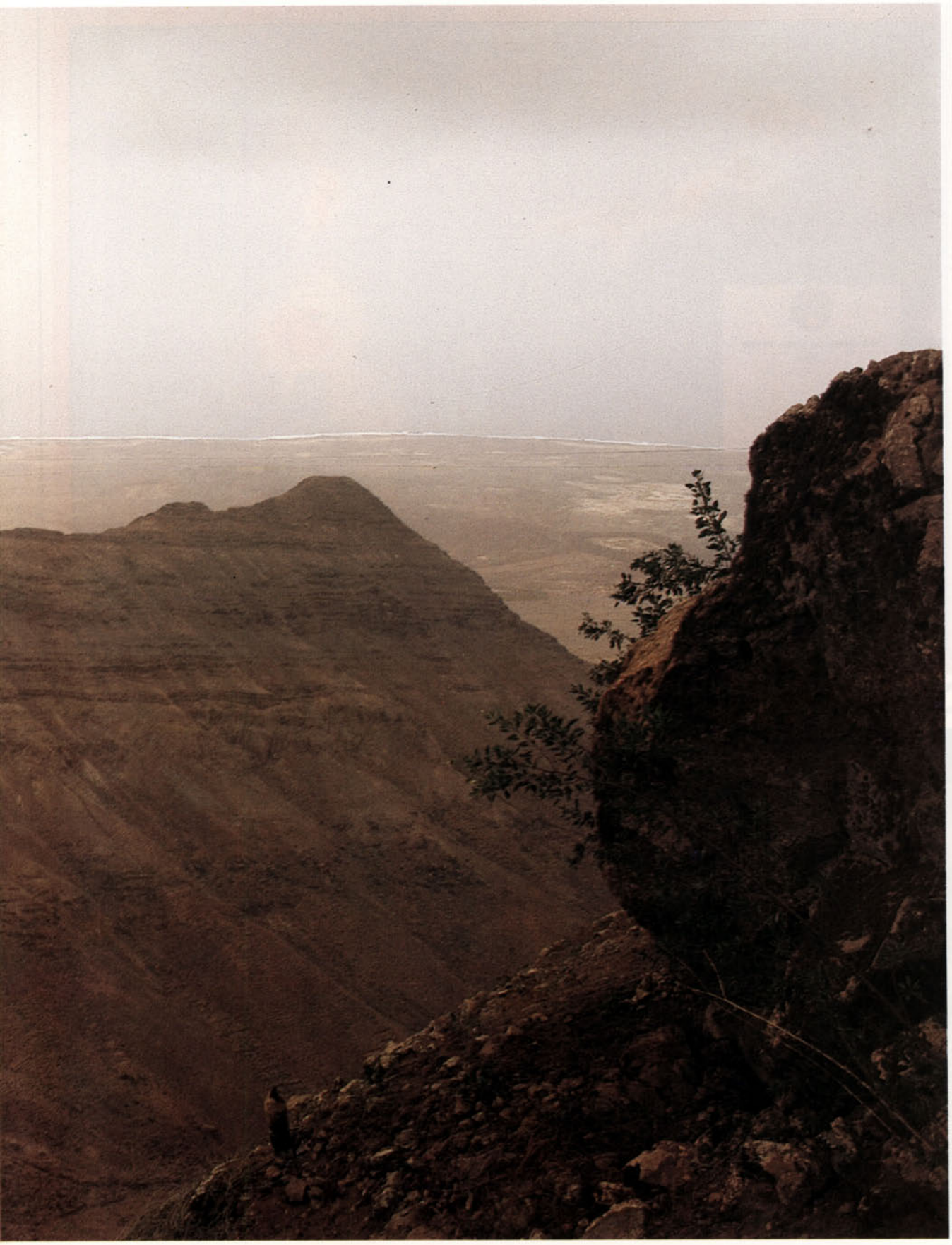
CAP VERD

Badia das Gatas.
Illa de São Vicente

(Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Mapa de Cap Verd

Foto 2: Illa de Santo Antão: vall de Paul (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

CAP VERD. RESULTATS I REFLEXIONS ENTORN D'UN VIATGE D'ESTUDIS

Ara, quasi un any després d'aquell viatge realitzat al juliol de 1985, després d'haver conviscut –encara que només disset dies– amb la gent capverdiana, després d'haver posat en ordre els documents i les notes de camp, i d'haver reflexionat sobre aquell Estat minúscul, tornaria, sense cap mena de dubte, i potser per molt de temps, a Cap Verd.

Una conclusió aquesta radicalment oposada a les impressions que em provocaren les primeres imatges que vaig rebre d'aquell arxipèlag. Aterrar a l'illa de Sal, és realment impressionant, desconcertant. Intentar descriure el que es veu des de la finestreta de l'avió, mestre l'aparell va perdent altura, tot preparant-se per a l'aterratge, és impossible a causa de tan profundament personal i íntim com resulta.

En dècimes de segon, per la meva ment, varen passar tots els llibres i articles que vaig utilitzar durant un any i que m'havien ajudat a preparar el viatge. Cap, ni un sol, va tenir la gentilesa de preparar-me per a aquella rebuda visual.

La bufetada d'aire calent que ens va acompanyar, mentre tot caminant ens traslladàvem a la terminal de l'aeroport, m'impossibilitava d'acceptar que, en aquelles terres, hi visqués un poble, que aquella inflexible aridesa que absolutament tot ho dominava permetés l'assentament de 310 000 humans, que les pedres com a ombra no acostumen a ésser ni patrimoni, ni font de riquesa. Pensant en la gent del grup i en mi mateix, únicament veia, i amb una certa desesperació, disset dies per endavant que havien de passar com més ràpidament fos possible, i acabar així, amb aquell mal son.

Segons després que un soldat marqués amb el seu tampó els passaports i observés la legalitat dels vissats aixecant en prou feines tres dits de damunt la taula, tot va canviar. Entrar en el vestíbul d'aquell aeroport va ser un altre impacte, un altre xoc. El tràfic, el moviment humà, els crits i els sorolls inidentificables i múltiples, no lligaven quasi de cap de les maneres amb el que havíem deixat a fora feia uns instants. Semblava com si la vida únicament es desenvolupés sota aquella teulada.

Aquestes varen ésser les primeres impressions que vaig tenir en arribar a aquell país. Impressions que, de mica en mica, i després de conèixer el poble capverdià, el seu esforç, la seva capacitat de resistència i, sobretot, la consciència de col·lectivitat existent, desembocaren en paraules i pensaments d'admiració i de lloança cap aquella petita comunitat.

El rerefons d'aquest article, la idea subjacent entre totes les lletres que el conformen, no és cap altre que el d'amiració i reconeixement cap una comunitat que silenciosament i amb un esperit de lluita, sacrifici i superació, reafirma, un cop més, la importància dels valors culturals enfront un medi físic on no és gaire còmode, ni de bon tros, l'assentament i desenvolupament humà.

L'existència d'un territori que sembla quasi esgotat, i d'una comunitat que nega aquesta evidència amb l'esforç col·lectiu i quotidià, procurant amb més o menys èxits, noves fesomies i nous rendiments a la seva castigada i vella terra, és, sens dubte, una mostra gran i evident de resposta cultural.

És evident que l'aridesa del paisatge capverdià, on l'erosió i la manca periòdica de precipitacions han estat i són la tònica dominant, dificulta molt el desenvolupament de qualsevol tipus d'activitat humana. Cal, però, buscar raons, no solament en les característiques del medi geogràfic en particular, sinó també, en d'altres aspectes i circumstàncies que, ben segur, ens adjudaran a comprendre millor aquest país. Aspectes i circumstàncies que, a la curta o a la llarga, són tan o més transcendents que els elements pròpiament físics. Així, per exemple, s'ha de tenir present una gestió sòcio-econòmica i política dolenta, producte dels cinc segles de submisió colonial, que dominà aquell diminut espai geogràfic i la seva població. Una població, la capverdiana, que encara avui ha de suportar la pesada herència del passat, però que a poc a poc la supera i transforma. Dics i murs de contenció, parcel·lació i forestació, escoles i dispensaris, camins i carreteres, són, entre d'altres, manifestacions prou significatives que demostren un interès suprem no per sobreviure, sinó per, senzillament, viure.

A uns 445 km a l'oest de les costes senegaleses, es localitza aquest petit ecosistema insular compost de deu illes (nou de les quals són habitades) i vuit illots, que comprenen una àrea marítima de 63 000 km^2. Aquest conjunt d'illes conformen el territori de la república de Cap Verd, petit Estat que va obtinir l'any

1975 la independència política, després de 515 anys de submissió colonial a Portugal.

Amb una extensió territorial de 4 033 km², Cap Verd, és, després de Seychelles, São Tomé i Príncipe, Comores i Maurici, el cinquè Estat africà més petit.

Geològicament aquestes illes són d'origen volcànic. Formen part integral, des del punt de vista vulcanològic, de la denominada àrea de la Macaronèsia, conjuntament amb els arxipèlags de Canàries, Salvatges, Madeira i Açores.

El paisatge de la majoria de les illes capverdianes recorda constantment el seu origen i formació. De totes maneres, la que amb més magistral elegància ho demostra és Fogo. Fogo, l'illa-volcà per excel·lència del país, té el seu màxim exponent en el volcà de Fogo, un gran con de 2 986 metres d'altitud (El Pico), cota màxima del país. Pels seus voltants, amb més quantitat, però també per la resta de la superfície de l'illa, s'observa un gran nombre de volcans paràsits de petita extensió. Cendres volcàniques, laves cordades o *pahoehoes*, colades de formació antiga o més recent, conformen un paisatge difícilment comparable al d'altres illes del país.

Entre juliol i agost de 1952 s'enregistrà la darrera erupció volcànica en aquesta illa.

Recordo amb gran satisfacció que mentre visitàvem la ciutat de Praia, a l'illa de Santiago, just tres dies abans de marxar de cap a Fogo i amb la intenció d'arribar fins a dalt del cràter del volcà (cosa que només alguns membres del grup assolírem, gràcies, però, a l'ajut i guia dels illencs), vàrem tenir l'oportunitat d'assistir a la projecció d'un documental científic filmat i realitzat sobre la citada erupció. Aquest documental va ésser assesorat i dirigit per un dels geogràfs que més ha aprofundit i treballat les terres capverdianes. Es tracta del doctor Orlando Ribeiro, persona a la qual també vàrem tenir el plaer de conèixer i amb qui conversàrem, ja que era a Praia en motiu de la projecció del documental.

Des d'un punt de vista orogràfic es poden distingir dos grups diferents d'illes. Un, on el predomini muntanyenc és quasi absolut i que comprendria les illes de Santiago, Fogo, Brava i Santo Antão. L'altre, amb les illes de Sal, Maio, Boa Vista, São Vicente i São Nicolau, on el terreny, en canvi, és bàsicament pla alterat únicament per lleugeres ondulacions.

Climàticament Cap Verd és situat dins de la zona de lluita d'influències entre els alisis del nord, el monsó atlàntic i les masses d'aire continental procedents del Sahel. És aquest últim el que predomina i que conforma un clima marcadament àrid, les característiques principals del qual es centren en un vent constant i en les precipitacions irregulars que han donat i donen lloc a cicles de sequeres llargs.

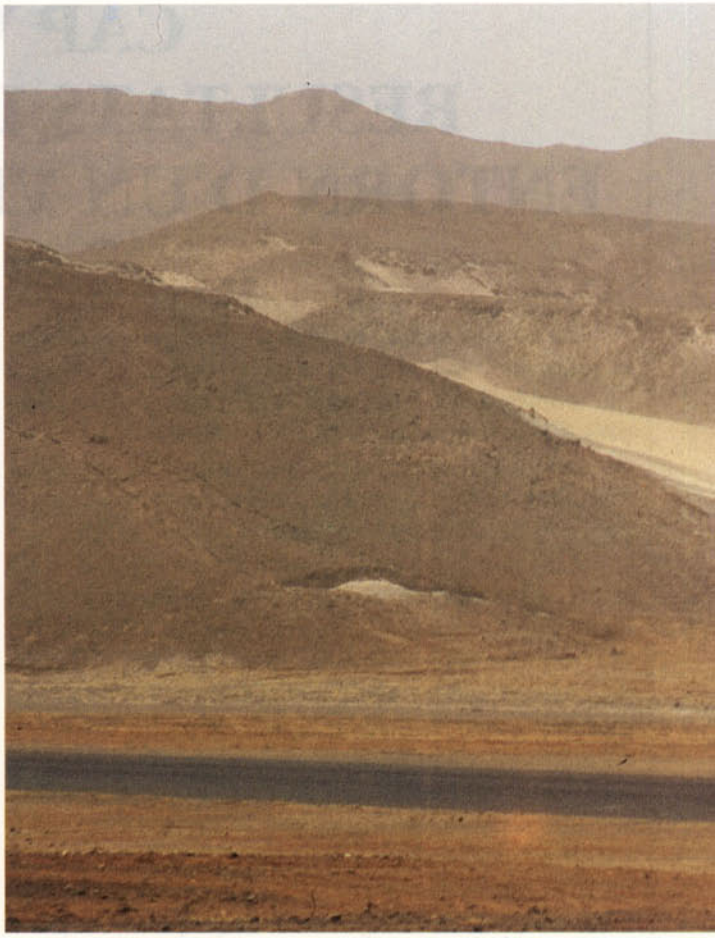

Foto 3: Aeroport de l'illa de São Vicente. Un paisatge àrid

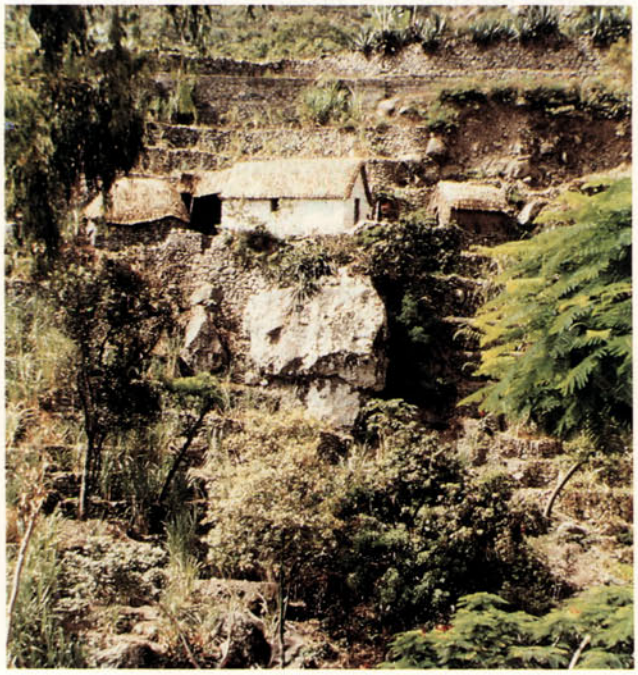
Foto 4: Volcà de Fogo. Vessant septentrional (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

(Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Foto 5: Paul: conreus de canya. Illa de Santo Antão (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Les temperatures oscil·len entre els 30°C i els 13°C. La mitjana anual és d'uns 20°C, la mitjana màxima, de 24°C i la mínima de 16°C. Quant, a les precipitacions, a les terres baixes, oscil·len entre 100 i 200 mm anuals; a les àrees muntanyoses, la màxima anual és d'uns 1 000 m. Tot i així, la característica principal d'aquestes precipitacions és la seva irregularitat.

L'aigua per a les necessitats de la població s'obté mitjançant uns pocs pous, les fonts públiques i camions cisterna. Una escena quotidiana i fàcilment observable durant gairebé tot el dia és la formació de llargues cues, principalment de dones i noies, davant una font o camió cisterna, per aconseguir una mínima quantitat d'aquest líquid element i bàsic. S'ha de tenir en compte que aproximadament un 90% de les cases capverdianes no disposen d'aigua canalitzada.

La manca de vegetació és una altra constant a quasi totes les illes; quasi, perquè en algunes es poden trobar racons de gran frondositat respecte l'entorn general. Això és el que s'esdevé a l'interior de les illes de Santiago i de Brava i al nord de Santo Antão, principalment. La palmera cocotera, el blat de moro, la canya de sucre i el plataner són la base del conjunt vegetatiu de les illes capverdianes. També el drago, el pi, els cafetars, arbres de pa, i fins i tot alguns ceps són espècies que es poden localitzar en algunes de les illes, però en àrees molt concretes.

Amb un vent dominant, amb una manca de pluges però que quan es produeixen ho fan de forma torrencial, i amb una manca generalitzada de vegetació, l'erosió, tal i com ja s'ha dit anteriorment, té en aquestes terres un alt protagonisme i és, sens dubte, l'enemic principal. El govern, conscient de la importància que per al desenvolupament general del país representa mitigar al màxim els efectes que sobre el sòl produeix l'erosió, intenta combatre-la mitjançant diferents plans. Un d'ells és la campanya de forestació que s'està duent a terme en algunes illes. Fogo, Maio, Brava, Santiago o Santo Antão alternen fracassos i èxits en l'intent d'aconseguir l'espècie d'arbre o d'arbust que més s'acopli a les necessitats, predominant sobretot alguns tipus d'acàcies. L'esforç governamental és fortament secundat per la població que col·labora de formes diverses per tal de salvaguardar el poc sòl productiu i de recuperar, en el possible, el molt terreny inutilitzable.

El desequilibri de la fragilíssima relació que es desprèn de la subsistència provoca, si més no, grans transtorns i trasbalsos, tant en l'àmbit social, com en l'econòmic, com en el polític, en la comunitat que bàsicament es manté d'aquella subsistència. El poble capverdià, davant de la vulnerabilitat i fragilitat del seu medi i de la seva mateixa existència, intenta reforçar aquella relació. Cuida i protegeix, amb tot el que té a

Foto 6: Paisatge subtropical a l'illa de Santiago (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

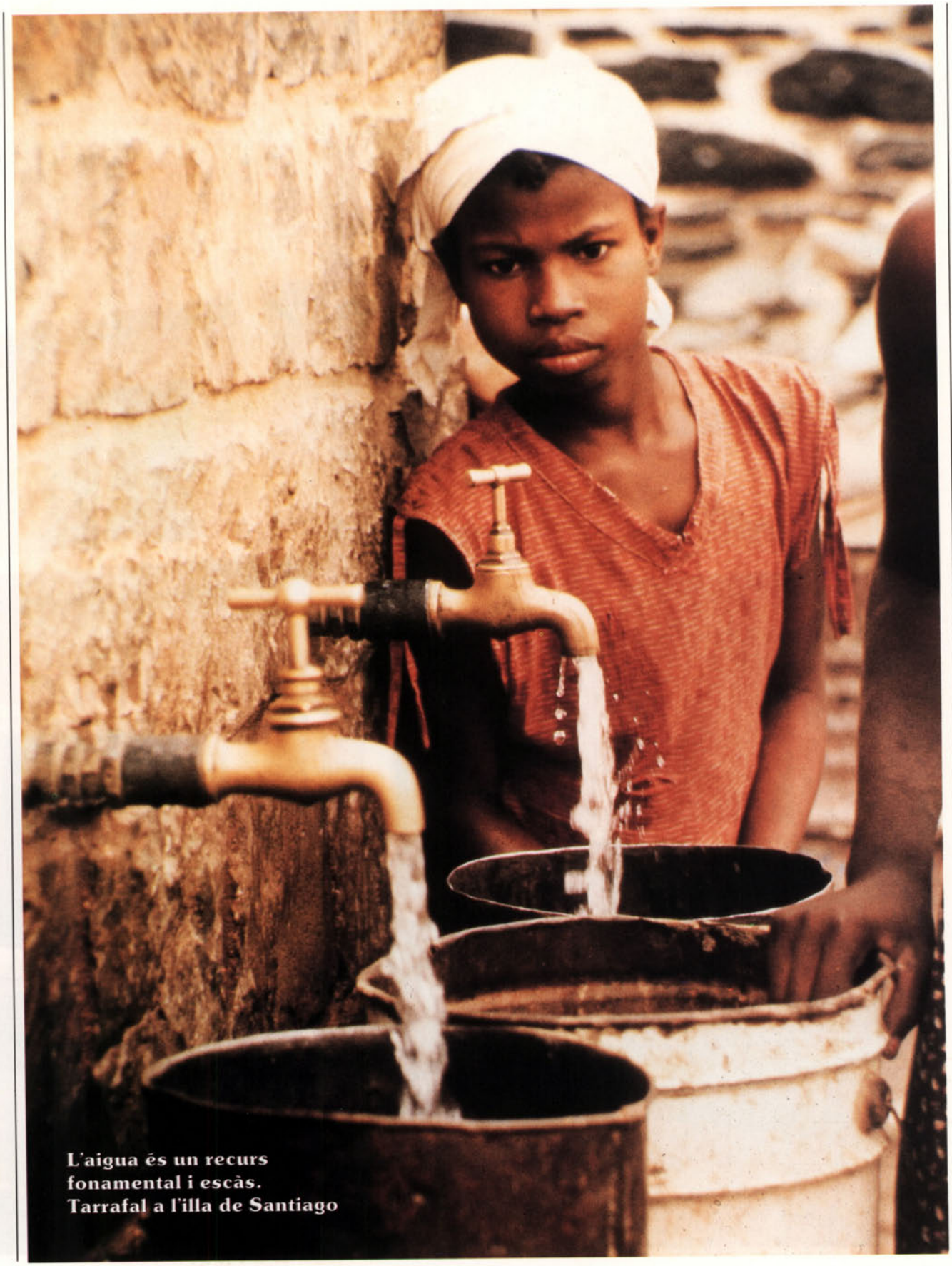
l'abast, el seu medi. Un d'aquests esforços, per citar-ne algun exemple, és el que està realitzant l'*Associação dos Amigos da Naturaleza* (AAN), a Mindelo, illa de São Vicente. Aquesta illa recorda, per la seva aridesa i els seus turons fortament erosionats per la contínua acció del vent, les illes més orientals del país, Sal, Maio i Boã Vista. Aquest paisatge, altament desolador, xoca amb la dinàmica que genera un dels assentaments humans més importants del país, Mindelo. Mindelo, port comercial i enllaç marítim internacional, és un nucli urbà que reuneix totes les condicions per ser classificat de ciutat. Hi resideixen prop de 37 000 persones que desenvolupen activitats relacionades principalment amb el port, drassanes, comerç, indústria manufacturera i també amb les administratives, ja que Mindelo és la capital de l'arxipèlag de Sobrevent.

Deixant a part la ciutat, la resta de l'illa no ofereix cap tipus d'avantatge per a un assentament humà estable. L'AAN, gràcies al potencial humà que d'una manera desinteressada aglutina, intenta transformar a la curta o a la llarga, la fesomia de l'illa. "Volem una illa verda, i tard o d'hora ho aconseguirem", és el que moltes persones en forces ocasions em varen comunicar. Realment, s'ha de dir, que en àrees localitzades de l'illa, el paisatge ja és distint a la tònica general. Concretament, del camp d'aviació a la ciutat de Mindelo (12 km), la plantació d'acàcies –acàcia americana– i de causàries produeix una alteració significativa del paisatge. Altres localitats de l'illa, com Ribeira de Vinha i Badia de Gatas, tenen ja un aspecte diferent amb la plantació sistemàtica d'arbres i arbusts.

La constància i la cura que aquesta gent proporciona a la seva terra són difícilment descriptibles. Vells i joves, adults i infants aprofiten llargues estones per col·laborar en l'intent perquè d'aquí a cent o dos-cents anys la fesomia de São Vicente sigui potser una altra.

Les magnífiques i solitàries platges capverdianes veuen alterat tot sovint –sigui al capvespre en alguns casos, sigui a la matinada en d'altres– l'harmònic ritme que com a únic so produeixen les suaus onades. Grups de dones i d'infants esperen, tot xerrant les unes, tot jugant damunt la sorra els altres, l'arribada de la pesca diària.

La manca d'una infrastructura interna mínimament coherent fa, per exemple, que el peix i els crustacis siguin aliments molt poc consumits, per regla general, entre els habitants dels interiors de les illes. El recurs econòmic que representa la pesca a escala

L'aigua és un recurs fonamental i escàs. Tarrafal a l'illa de Santiago

(Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Un carrer del centre de la ciutat de Mindelo, capital de l'illa de São Vicente

(Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Foto 9: Conreus de canya als volts de Paul a Santo Antão (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Foto 10: Ribeira Grande a l'illa de Santo Antão, amb els vessants molt erosionats (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

industrial tot just ara comença a ser potenciat pel govern. La pesca de caràcter artesanal és present a quasi totes les illes habitades del país, però té un desenvolupament més fort a les illes de Sal, Maio, Boã Vista i São Vicente. Illes que, per altra banda, es caracteritzen per les seves nul·les possibilitats agrícoles. En canvi, Santiago, Santo Antão, Brava, Fogo i São Nicolau, alternen els dos subsectors com a font primera de subsistència. L'agricultura de secà és la que domina majoritàriament en el paisatge agrícola als interiors d'aquestes illes. Blat de moro, canya de sucre, fesol, plàtan, coco, mango, papaia i mandioca, conjuntament amb l'arròs (importat), són, entre d'altres, els productes bàsics en l'alimentació capverdiana.

Un dels èxits aconseguits, deu anys després de la independència, és el de la sistemàtica eradicació de la fam entre la població. El nivell de vida, sota barems del món occidental, és baixíssim. L'alt nivell de la qualitat humana, també sota barems del món occidental, és difícilment quantificable. La sensibilitat, la tendresa, la cordialitat, el cooperativisme i l'exquisida germanor que desprèn i irradia l'ambient és, sota el meu modest punt de reflexió, part intrínseca del patrimoni capverdià.

Foto 11: Persones i animals es concentren als escasos dipòsits d'aigua, al nord de l'illa de Santiago (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

La història d'aquest país, els fonaments d'aquesta petita comunitat són veritablement cruels. Us recomano, per aquest bàsic i fonamental aspecte, la lectura dels llibres d'António Carreira, un dels historiadors capverdians que més magistralment ha aprofundit sobre el seu poble. Esclavitud, sequeres, fams, morts, emigracions, submissió social i política formen part també del patrimoni cultural capverdià. No és estrany, doncs, que en cap moment es detectin signes de resignació i impotència entre la col·lectivitat davant l'esforç sobrehumà que ha de realitzar per a la consecució de mínimes millores socials. Ben al contrari, tot aquest patrimoni provoca enèrgiques respostes en la col·lectivitat capverdiana, enfront de la cerca de la seva pròpia consolidació. Això és el més fàcilment captable per aquestes terres.

La infrastructura sanitària, l'alfabetització d'adults, l'escolarització d'infants són algunes de les grans millores aconseguides per un poble que ara fa tot just deu anys partí totalment de zero. Un poble que amb el seu esforç per millorar la seva qualitat de vida lluita diàriament per la consolidació de l'aconseguit, i mira amb esperança noves metes.

Foto 12: Camps de conreu als vessants de l'illa de Santo Antão, juntament amb la de Brava, la més agrícola (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Foto 13: Cal sovint fer llargues caminades per a proveïr-se d'aigua, al nord de l'illa (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Foto 14: La pesca artesanal és un dels grans recursos alimentaris de Cap Verd. Tarrafal a l'illa de Santiago (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Vista meridional del volcà de Fogo

(Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Barques de pesca, amb les seves arts, a la platja de Tarrafal, a l'illa de Santiago

(Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

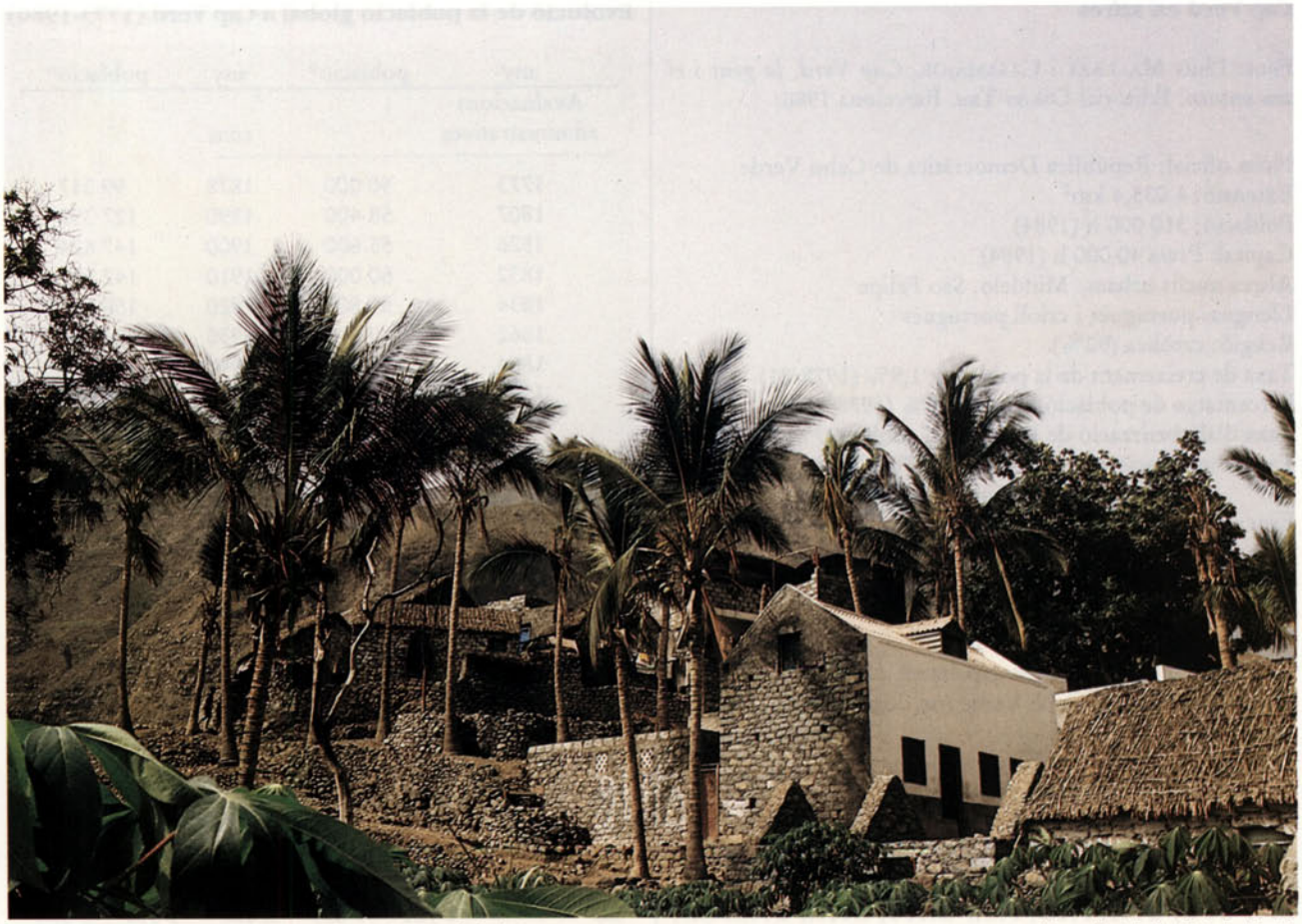

Foto 17: Petit nucli de població al municipi agrícola de Paul, a l'illa de Santo Antão (Foto: *Marisol Abad i Carles Virgili*)

Si bé la comunitat capverdiana és en definitiva el subjecte i actor principal de la progressiva transformació, del desenvolupament i organització interna del seu país, s'han de buscar d'altres circumstàncies que, d'una o d'altra manera, han contribuït, han possibilitat, més ben dit, han facilitat que aquesta reconstrucció nacional es pogués i es pugui dur a terme. Em refereixo a la política seguida pels dirigents capverdians una vegada aconseguida la independència. Una política, l'exterior, sòlidament definida, i que, des del primer dia, apunta i es defineix obertament aliada de la neutralitat, de la col·laboració, i de la cooperació amb tots els pobles que conformen la comunitat internacional. Cap Verd és un país que necessita l'ajut exterior per al seu desenvolupament. Organismes i agències internacionals (FAO, UNESCO, ONUDI, CEE, etc.) col·laboren directament en el rellançament del país. Experts i tècnics procedents de distints països (Cuba, URSS, Suècia, Alemanya Oriental, Canadà, Dinamarca, Portugal, etc.) cooperen amb les institucions nacionals. Ajudes financeres de països com els EUA, França, Bèlgica, Bulgària, entre d'altres. Per últim, no es pot oblidar la importantíssima ajuda que, directament o indirectament, proporcionen els més de 300 000 capverdians disseminats arreu del món. L'any 1977, per exemple, les transferències efectuades per aquests capverdians arribaren a 78 100 000 escuts. Les exportacions, aquell mateix any, representaren 42 300 000 escuts.

No voldria acabar sense citar aquella conversa que vaig mantenir amb el doctor Orlando Ribeiro (moments abans de la projecció del document sobre l'erupció que es va produir l'any 1952 a l'illa de Fogo, a la qual ja he fet anteriorment referència). Una conversa que, sens dubte, va introduir dins meu un gran cúmul de llacunes i d'incògnites, però, al mateix temps, de gran curiositat i d'interès. L'estimat professor va dir-me –referint-se a Cap Verd– que ens trobàvem en unes terres amb un contingut riquíssim. Que era una llàstima que moltes de les dinàmiques humanes que es produïen i desenvolupaven per aquestes illes, no fossin ni mínimament percebudes per l'observador.

Tornar al Cap Verd? Sí, sens dubte.

Lluís Mallart i Casamajor
Coordinador de la Secció de Petits Països i Territoris. CIDOB

Cap Verd en xifres

Font: Lluís MALLART i CASAMAJOR. *Cap Verd, la gent i el seu entorn*. Editorial Oikos-Tau. Barcelona 1986.

Nom oficial: República Democràtica de Cabo Verde
Extensió: 4 033,4 km²
Població: 310 000 h (1984)
Capital: Praia 40 000 h (1984)
Altres nuclis urbans: Mindelo, São Felipe
Llengua: portuguès i crioll portuguès
Religió: catòlica (90%)
Taxa de creixement de la població: 1,9% (1978/81)
Percentatge de població urbana: 25% (1978/81)
Taxa d'alfabetització de la població adulta: 37% (1970)
Taxa d'inscripció escolar: elemental 76% (1980)
secundària 23% (1980)
Esperança de vida: 61 anys (1980)
Taxa de mortalitat infantil: 83,0‰ (1980)
Medicaments: 14,2‰ (1977)
Nombre de telèfons: 5‰ (1977)
Nombre de ràdios: 14‰ (1978-80)
Carreteres (empedrades principalment): 2 000 km
Moneda: escudo de Cabo Verde (un dòlar $ = 76,06 escuts) (sept. 1983)
Recursos principals: agricultura i pesca
Exportacions: 6 000 000 $ (1981)
Importacions: 55 000 000 $ (1981)
Renda per càpita: 288 $ (1981)
Organismes i agències internacionals: OUA, ONU, ONUDI, UIT, UPU, OMS, FAO, FMI, GATT, IATA, UNESCO, UNICEF
Forma d'Estat: República. Democràcia parlamentària
President: Arístides Pereira
Primer Ministre: Pedro Pires
President de l'*Asamblea Nacional Popular*: Abílio Duarte
Partits polítics: Partido Africano da Independência do Cabo Verde (PAICV)

Extensions insulars i altures principals

illes	km²	muntanyes	m
Arxipèlag de Sobrevent*	2 191		
Santo Antão	779	Tope da Coroa	1 979
São Vicente	227	Monte Verde	774
Santa Luzia	35	Topona	395
São Nicolau	349	Monte Gordo	1 304
Sal	216	Monte Grande	406
Boa Vista	620	Monte Estância	390
Arxipèlag de Sotavent*	1 800		
Brava	64	Fontainhas	976
Fogo	476	Pico	2 986
Santiago	991	Pico da Antonia	1 392
Maio	269	Monte Penoso	436

* No es compten les extensions dels illots

Evolució de la població global a Cap Verd (1773-1980)

any	població*	any	població*
Avaluacions administratives		cens	
1773	50 000	1878	99 317
1807	58 400	1890	127 390
1826	55 600	1900	147 424
1832	60 000	1910	142 552
1834	55 800	1920	159 675
1862	89 310	1930	146 299
1864	97 009	1940	181 740
1867	67 357	1950	149 971
1871	76 053	1960	199 902
1874	90 710	1970	270 999
		1980	295 703

* De 1773 a 1930 es tracta de població present
De 1930 a 1980 es tracta de població resident

Evolució de la població a les illes de Cap Verd

illes	1940	1950	1960	1970	1980
Boa Vista	2 779	2 985	3 263	3 569	3 372
Brava	8 528	7 937	8 625	7 756	9 685
Fogo	23 022	17 582	25 615	29 412	30 978
Maio	2 237	1 924	2 680	3 466	4 098
Sal	1 121	1 838	2 608	5 505	5 826
Santiago	77 382	59 384	88 587	128 782	145 957
Santo Antão	35 977	28 379	33 953	44 723	43 321
São Nicolau	14 846	10 366	13 866	16 308	13 572
São Vicente	15 848	19 576	20 705	31 578	41 594

Períodes de fam i mortaldat

de 1773 a 1775, la fam provocà prop de 22 000 morts
de 1830 a 1832, la fam provocà prop de 30 000 morts
de 1863 a 1865, la fam provocà prop de 30 000 morts
de 1900 a 1903, la fam provocà prop de 11 000 morts
de 1920 a 1921, la fam provocà prop de 24 000 morts
entre 1940-1942 i 1947-1948, la fam provocà prop de 45 000 morts

Població activa per sectors econòmics (1980)

Sector primari: 38%
(agricultura 29,6% i pesca 7,7%)
Sector secundari: 5%
Sector construcció: 45%
Sector terciari: 12%

Emigració a Cap Verd entre 1900 I 1973

Períodes			
1900	1920	1940	1960
1919	1939	1959	1973
42 760	16 566	54 113	153 924

Períodes	Taxes brutes de natalitat	Taxes brutes de mortalitat	Creixement natural
1931-35	42,4	24,3	18,1
1936-40	43,7	22,7	21,0
1941-45	32,7	49,0	-16,3
1946-50	31,1	50,0	-18,9
1951-55	49,0	16,3	32,7
1956-60	47,2	13,8	33,4
1961-65	42,6	12,0	30,6
1966-70	38,7	10,9	27,9
1971-75	31,5	11,4	20,1
1976-80	33,2	9,3	23,9

Contribució dels sectors econòmics al PIB (1980)

Sector primari: 29%
Sector secundari: 5%
Sector construcció: 17%
Sector terciari: 49%

El sòl i la utilització agrícola

Cap Verd: 403 300 ha
Terres marginals: 302 300 ha
Agricultura de secà: 58 000 ha

Agricultura de regadiu: 2 000 ha
Boscos: 4 000 ha
Activitats pecuàries: 37 000 ha

	Terres conreades	Terres de regadiu	Terres de secà
Cap Verd	14,8%	3,3%	26,7%
Santiago	22,5%	3%	97%
Santo Antão	7,4%	14%	86%
Fogo	11,3%	–	100%
São Nicolau	4,8%	3%	97%
Brava	7,3%	5%	95%
Sal	–	–	–
Maio	–	–	–
Boa Vista	–	–	–

Aquest article sobre l'arxipèlag de Cap Verd té la finalitat de donar-nos a conèixer, mitjançant la descripció d'aspectes particulars i generals, la lluita quotidiana per la supervivència de la petita comunitat capverdiana. Per aconseguir-ho, l'autor, opta per dos camins clarament diferenciats però que al mateix temps es complementen. Un, on la utilització de les notes de camp i reflexions personals són la base que ens facilita el coneixement de la realitat capverdiana. L'altre, on l'autor, ofereix un conjunt de quadres i xifres amb les que, amb una anàlisi breu, hom pot arribar, també, a un mínim coneixement sobre aquest microstat africà, sobre la comunitat que el fa possible.

BIBLIOGRAFIA

CARREIRA, A.: *Cabo Verde, Classes Sociais, Estructura Familiar, Migraçoës*. Ed. Ulmeiro, Lisboa 1977.

Cabo Verde: formação e extinção duma sociedade escravocrata 1460-1878. Ed. Instituto Cabo-Verdiano do Livro, Praia 1983.

Migraçoës nas ilhas de Cabo Verde. Ed. Instituto Cabo-Verdiano do Livro, Praia 1983.

MALLART, Ll.: *Cap Verd, la gent i el seu entorn*. Ed. Oikos-Tau, Barcelona 1986.

PEREIRA, D.A.: *A situação da Ilha de Santiago nº 1º quartel do século XVIII*. Ed. Instituto Cabo-verdiano do Livro, Praia 1984.

PEREIRA, J.S.: *A reforma das estructuras agrárias de Cabo Verde* , Ed. Gabinete da Reforma Agrária, Praia 1984.

RIBEIRO, O.: *A Ilha do Fogo e as suas erouçoes*. Serie Geográfica, I. J.I. Ultramar, Lisboa 1954.

Primórdios da ocupação das ilhas de Cabo Verde. Studia, vol. X, Centro de Estudios Històrics. Ultramarinos, Lisboa 1962.

Aspectos e problemas da expansão portuguesa. Centro de Estudios Políticos e Sociais, nº 59, Lisboa 1962.